

કચ્છ માંડવી શેહેરનું વર્ણન.

કવિતામાં.

ભાગ બીજો.

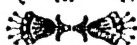
રચીને પ્રસિદ્ધ કરનાર,

કચ્છ માંડવીના

ડા. રણછોડદાસ ભીમજી વિસાણી.

દોહરો.

માંડનપુર છે મલપતું, કચ્છ પ્રાંતમાં એક;
વરણન તેનું વાંચતા, આનંદ વધે વિશેષ,
સર્વત્ર વિક્રમ સોલશે, પાંતરીશ પરીવાર;
માંડન પુરતાં માંડીયું, પેહેલા શ્રી “ખેંગાર.”
આવૃત્તિ ૧ લી.—પ્રત ૧૦૦૦.

અમદાવાદ.

પાનકોરને નાકે ધાંત્રીની વાડીમાં
“એવો વર્નાકુલર મિન્દીંગ પ્રેસમાં”
નથુલાઈ રતનચંદ આરક્ષીયાએ છાપ્યું.

સંવત ૧૯૪૬. સને ૧૮૯૦

કિંમત દોઢ આનો.

માંડવી શહેરનું વર્ણન.

ઈશ્વર સ્તુતિ.

પદ ૧.

(મહાદેવીય છંદની ચાલ.)

જય મુરારી જય મુરારી, જય તું દેવ દેવા;
સદાય થા તું સત્ય રહીને, કરે હું તારી સેવા. જય મુરારી. ૧
પ્રાત કાલે જાલ જાણી, લાલ થઈ રહેવા;
તરણુ છો મધ્યાન ધ્યાન, ઉજણુ કાલ કેવા. જય મુરારી. ૨
સાવંકાલ લાલ થઈ, જણાય વૃદ્ધ જેવા;
આદી છો અનાદી છો, ત્રીકાલ કાલ તેવા. જય મુરારી. ૩
વ્યોમ ભોમ સોમ આદીને, પ્રકાશી રહેવા;
સત સિત આનંદ રૂપમાં રણુછોડ રહેવા. જય મુરારી. ૪

(શહેરની ચારે દિશાનું વર્ણન-ચાલ ત્રોટકની.)૨

શું વરણી કહું કોટની રચના સોભી રહ્યા ફરતા દરવાજા,
સુંદર શહેરની શોભતી વરતી ના શૂરવીર છે રજપૂત રાજા;
પૂરવ પશ્ચિમ નીર છે નિર્મલ, ઓતર + વાડીઓ બે બે પ્રાજા;
દક્ષિણમાં રતનાગર સાગર, ઓટને પોટની રાખી છે માજા. ૧

+ ઓતર.

(પૂર્વ દિશા) કવિત મનહર છંદ. ૩

માંડવીમાં પૂર્વેની બાજુ બાર જોવા જઈએ,
 પ્રજાપતી તણા ગણા સોમે ધાટ વાજા જો;
 વલી તીઆં હવેલીઓ જોવા જોવી મોટી મોટી,
 શ્રીમંતો તે માંડવીના * ગુંસાઈઓ છે પેજા જો.
 પાંજરા છે પોળ અને, પુત્રવાડી સાથે વળી,
 પ્રાણીઓ સંગ્રહવાને, કાંઈ ગૌશાળા જો;
 સંસ્કૃત શાળા સાથે, સામે છે નગરખાગ,
 વિદ્યાભ્યાસ કરવાને, જોઈ સહુ બાળા જો. ૧

(ઉત્તર દિશા) કવિત મનહર છંદ. ૪

ઉત્તરે છે ખેતરો તે જુદા જુદા જતો કેરા,
 મોટી વાડી ફાંશીવાડી તણા તીલાં વાસ છે;
 જાત જાત તણા ફૂલ ફળ વેલચીંટી વળી,
 ગુલાબ મોગરો ચંપો ચંમેલી ચોપાસ છે.
 મંદ મંદ લેહર લેવા શેહેર તણા શોખી જા;
 જાવા તણી મન માંહે લેહેજાતની ખાસ છે,
 સધ્યા સમે સાથ સહુ નોખતનો નાદ ગુણી,
 “નાગનાથ” જાવા તણી મને સડને આશ છે. ૨

(પશ્ચિમ દિશા) મનહર છંદ. ૫

પ્રભાતે ઉડીને સહુ સુંદરીઓ સાથે ગલી,
 નીર ભરવાને બલી બાતે તે સિધાવી છે;

---

* ગુસાઈજી રેવાગરજી તથા જુખલાલગરજી વગેરે વગેરે.

આશપાશ બાગને બગીચા બહુ બોડી રહ્યા,
તે વચ્ચે તો રાઓ તણી ઈધગોર આવી છે.
મુંદર તણાવ સાથ નીર ભરી નલ લાવી,
વલી તીઆં ખાણેતર આ શાલે કરાવ્યું છે;
જુના હતા જુપડા તે સુપડાની પેટે સહુ;
સુધારી સપાટી કરો તે રાઓએ ફરમાવ્યું છે. ૩

(દક્ષીણ દિશા ઇંદ્રવિજય છંદ. ૬)

દક્ષિણમાં રતનાગર સાગર, પારવિના ભરપુર છે ભરીઓ;
જીછંગથી હર નીર ભરીને, નિમિત્ત વખતથી જાય ઉતરીઓ,
ઘોટને પોટ પ્રમાણિકનાં, તેથી લોકોએ લાખોનો માલ સંગરીઓ,
છે રતનાગર સત્ય વિના કેમ, જહાજ કે ઘોટને રાખશે દરીઓ. ૧
આઠ દિને આપણે ગણીએ, ત્રણ ચાર ઈસ્ટીમર આવે ને જાએ,
દામ લઈ જનનેજ ચડાવે, લોકલ ઘોટ તો તે કહેવાએ;
કોઈ સમે દશસે વળી ઉપર, મુંબઈ જવા લોકો ચડાએ,
તેમ વળી કંઈ મુંબઈથી પણ, તેટલા લોકો લઈ ઉતરાએ. ૨

(કૃષ્ણ હાઉસ) મનહર છંદ. ૭

કાળા પીળા કોતરીને પથ્થર બનાવી બહુ,
સૌને જોવા જેવી “કૃષ્ણ હાઉસ” બનાવી છે;
એક હાલ ખીજે હાલ જોડાજોડ રાખી પોળ,
જગાત લેવાને તરતીય એવી આવી છે.
ગિનારા આકાર જોવો ઉપરે છે ત્રીજો માળ,
સામ સામી ચાલ ધડીઆલ સાથ આવી છે;
સમુદ્ર કિનારે સારી આશપાસ સોભે બારી,
વાવટાની ઝાંડી છેક ઉપરે ચડાવી છે. ૧

ત્રોકટ છંદની ચાલ. ૮

જેએ સાંજ સમે ફરવા જનમાં, થઈ વાત ઉમંગ ધણી મનમાં ટેક.
 કોઈ વાત કરે દૂર દેશ તણી, કો વેપાર ઉચ્ચાર કરે તે બણી;
 કોઈ જનવરોની જાત કહે, ને પુરાણીક વાત વિચારી રહે. ૧
 કોઈ વાત કરે જન જનને સમો, તકરાર કરે કોઈ આપ સમો;
 કોઈ ફરવા લાકડી હાથે છે, કોઈ છત્ર લઈને સાથે છે. ૨
 કોઈ મોજડીનાં ચીંચાટ કરે, કોઈ આપ સમાજન સાથ કરે;
 સરખે સરખા સહુ સજ્જનમાં, ધરી ધ્યાન ખેડા કોઈ ભજનમાં ૩
 કરે ભજન તીલ્લો ભગવત તણા, દૃઢ ખંઠરી દોલતની ન મળા;
 કોઈ પુસ્તક પ્રીતે વાંચે છે, એમ આનંદમાં સૌ રાચે છે. ૪

રાગ ઇંદ્રસલાનો ગજલ. ૯

(તુમને મેરી લાસ કો મટી ખરાબ કી)
 હચ્ચ માંડવી વિશાળ શેહેર છે ખરો,
 પેલા ખત્રી ખારવાને છે નવો પુરો.
 ખોળા પુટો ખરો વલી ચિતાર ચોકમાં;
 ચીકાર લોક છે ધણા બજાર ચોકમાં.
 ચોસરી બજાર મન માનવી પ્રકાશે,
 શાક મારકોટ ફુલફલ સહીત પાસે.
 સુંદર સારી સોબે શેહેરમાં લવેલીઓ,
 કોઈ નાની મોટી આપણ કૈએ વેલીઓ.
 એવી ધણી જોઈ કોટ અંદર દશ હજાર;
 વસ્તીને પ્રમાણ કેતાં કેમ આવે પાર.
 લખ્યા વિણ ન કરે એવા જનો કરે કરાર.
 તખ્તા છે ત્યાં તોફા કરા કોઠાના કહોવે;
 મજબૂત બાંધણીના શત્રુ આવી ન કાવે.
 ત્યાં કોરડો છે જુદી જુદી જાતની કહેવાય,

યોગ્ય ન્યાય જનોનાં સંપૂર્ણ રીતે થાય;
 ફાજદાર ખખડદાર છે આ શેહેરનો,
 ન થાયે કેશ મારફાડ લૂટ ચોરનો,
 પ્રખ્યાત છે પોલીસ કચ્છ દેશની ઘણી,
 તેવો ખતી ખેંગાર કચ્છ દેશનો ઘણી.

ઈન્દ્રવિજયે છંદ. ૧૦.

કોટ ઘણા કચ્છ દેશ તાણા પરદેશ તાણા પણ જોઈ જે આવ્યા;
 હિંમતવાન ઘણા હુશિયાર તૈયાર થઈને વિદેશ સિધાવ્યા.
 દેશ વિદેશની વાત જુઓ, કચ્છ જાત તાણા જન વાત પીછાડ્યા;
 એમ અનેક વિદેશ વિશે, જન માંડવીનાં કોણુ દેશે અજાણ્યા. ૧
 મુંબઈને મલબાર વળી, મધરામ અને ઝાંઝીયાર કરીને;
 કોચી કરાચી એકત આદીક, કાશી અને કલકત્તા ફરીને.
 કો મથુરાં કોઈ કોટા, અને વળી જવા જાયે ગને ન ડરીને;
 એમ અનેક મુસાફરમાં, જશ કચ્છ તાણા જન લે મુઘરીને. ૨
 કચ્છ તાણા જનની ઈષ્ટિમર, કચ્છ તાણા જન જાલજ મસાવે,
 કચ્છી મીઠ તાણા છે માલીક, કચ્છી વેપારનો જંગ મચાવે.
 કચ્છી કાપડીઆ બની, મુંબઈમાંએ દુકાન કરીને ફાવે,
 કચ્છી નવીન તરેહ તરેહની, બાપા તણું વળી જ્ઞાન ધરાવે. ૩
 માંડવીનાં કોઈ બાટીઆ વાણીયા, લોકો કહે છે તેને વેપારી;
 પેટી કરી પરદેશ વિશે, જન જોઈતી વસ્તુ લઈને પોહોચાડી.
 કો લઈ માલ જે જઈને સટાવે, કો લઈ આપે છે હુંડી સીકારી;
 માંડવી માજન મુંબઈમાં, પણ માન ધરાવે સૌથી બારી. ૪

(યદુ વંશી ભાટીઆઓ વિશે) ઈન્દ્રવિજય છંદ ૧૧

જદવવંશ થકી રજપૂત, બટી પછી ભાટીઆ નાંમ નખાવ્યાં,
 હસ્તિનાં પૂરમાં પૂરવે મળી, સહુ સાથ જઈને રાજ રખાવ્યાં.

શ્રીકૃષ્ણ ચંદ્રનાં પૌત્રનાં,* પુત્રને પાંડવમાં પરીક્ષત જે કહાવ્યા;
 રાજ અભિષેક રિદ્ધિને સિધ્ધીથી, વજરનાબને દિલી દીપાવ્યા. ૧
 દિલી થકી લખનોર, અને પછી જસલમેરમાં જન્યુ જમાવ્યા;
 કોઈક વાર તો શત્રુનાં સાથમાં, બાથ ભરી વળી હાથ ખતાવ્યા.
 કો કચ્છ દેશમાં વાસ કર્યો વળી, કો સિંધમાં મુલતાની કહાવ્યા;
 માંડવીમાં રહેનાર જે બાટીઆ, તે પણ સૌ વળી ત્યાં થકી આવ્યા. ૨
 માંડવી બંદર અંદર બાટીઆ, જન્યુકનાં કહું છે રહેવારી;
 પૂર્વે “રાયપુર” નામ હતું પણ, રાએપર પ્રીત પુરી બહુ ખાશી.
 “રાએપર” “માંડવી” નામ થયું તેમ બટીથી બાટીઆએ બખમાશી
 એમ આ બંદરમાં સહુ, સૂર્યને ચંદ્રવંશીની વસ્તી છે વાસી. ૩

(વાણીઆ વિશે) કવિત.

માંડવીમાં માનવીનાં, વરણ અઠારે વસે;
 સહુથી સરસ તેમાં, વેપારી છે વાણીઆ.
 લેવું જાણે દેવું જાણે, વેપાર વણજ જાણે;
 ટાણે ખોલ જોઈએ જેવો, તેવો ખોલી જાણીઆ.
 વૈશ્યનો વહેવાર જાણે, ફાવતો હ્યાર જાણે;
 વિચારીને ખોલો એનાં, લોકોએ વખાણીઆ.
 શાહ નામ શાહ જૂતી, શાહા સર્વ લોક કહે;
 શાહ જેવા શાહુકાર, દયા દિલ આણીઆ.

(સર્વ નાત વિશે) ક્ષત્રી કલંક કેમ લેશે-એ રાગ ૧૩.

કહું માંડવીની વલી વાત, કેવું શોભે માંડવી બંદરેરે;
 તેમાં લોકો તણી ખૈ જાત, જેવા જેવું સૌને અંદરેરે. ૧
 છે વૈશ્ય જન બહુ ત્યાંએ; કેવું.
 વળી વૈદક જ્ઞાની જ્યાંએ; જોવા. ૧

વસે સૈવ પુરાણી પડીત.	કેવું.
બીજું જોતીય છે વિપરીત.	જોવા. ૨
જન જનની જાત પ્રખ્યાત,	કેવું.
એક નાતમાં ત્રણ છે જાત;	જોવા. ૩
વસે જનવ વંશી વિશેક,	કેવું.
વસે વાણીયા આદી અનેક.	જોવા. ૪
વસે વિપ્ર તણી જો નાત,	કેવું.
જોતી દશ વીશ કેએ જાત;	જોવા. ૫
પુષ્કળા ને ઝાઝીય,	કેવું.
ગિરનાર ધણા છે ઠીક;	જોવા. ૬
સાચોરાને સારસ્વત,	કેવું.
રાજ ગોર આદી સમસ્ત.	જોવા. ૭
શ્રીમાલી વિપ્ર વિશેક.	કેવું.
મલી ચોરાશી થઈ એક.	જોવા. ૮
તેમાં ચારણ બાટ બણેલ,	કેવું.
વળી રજપૂત છે કેળવેલ;	જોવા. ૯
સઈ સલાખને સુતાર,	કેવું.
વળી મોચીને લુવાર.	જોવા. ૧૦
કુટે કાંસુ તે કંસાર,	કેવું.
છે સોનારા જો સાર.	જોવા. ૧૧
છે ધાંચી ધણા ગામમાં,	કેવું.
ધાંણી ગોઠવી છે વળી લાંઝે.	જોવા. ૧૨
ખરા ખત્રીનો વિસ્તાર,	કેવું.
તે તો રેશમના વણનાર.	જોવા. ૧૩
લાં તો લુવાણા છે મળુર,	કેવું.
વેચે ખારેકને ખળુર;	જોવા. ૧૪
વસે જોળ ખારવા ઠીક,	કેવું.
લાં વોરા વળી મેં દીક.	જોવા. ૧૫

મેમણનાં હાટ યમ્મર,	કેવું.
વળી ભોરી ભદલા સાર.	જોવા. ૧૬
છે કાલા "સીધી" લોક,	કેવું.
તેના મોટા દીકા હોઈ;	જોવા. ૧૬
છે ઢેઢ ચમાર હગ્ગમ,	કેવું.
તેમાં કેટલાક કહું હું નામ.	જોવા. ૧૮
છે લાકડીયા બહુ લોક,	કેવું.
તે તો આવી રહ્યા છે થોક..	જોવા. ૧૯

ઉદારતા વિષે.

દંદ્રવિજય છંદ ૧૪

માગણનાર પ્રસિદ્ધ ધણા જીયા, બ્રાહ્મણ ભાટને ચારણ દીકા;
જોગી જતી કોએ રાખ લગાવીને, સાંજ સવારે માગતા ભીખા;
કો વલી આવી એકાદશીનાં વૃત સાંધવા સાથળે ચારને સીખા;
જે મન વાંચિછત ચાહે છે ભિક્ષુક તેહને તેહવી મણે છે ભીખા. ૧

કોઈ જઈને લીએ છે સદાવૃત કોય કરે ફલ આધાર એકાંતે;
કોઈ જમે છે દહીંને પેડા કોએ જમે તથા દીનને રાતે;
કોઈને જોઈએ હુંડી હગ્ગરોની, ફેરી કરે જઈને પરમાતે;
એમ અનેક જે માગણનાર તે માંડવીમાં મેં જોયા છે જાતે. ૨

માંડવીનાં જનને દિલ દીનતા, ભિક્ષુકના મનમાં જે ભાવે:
દાનદીએ અન્ન વસ્ત્ર તથા દ્રવ જોઈતો લોકો ઉગાડી આવે;
કો વળી ખાકી જમાત સુધા તપસી જન ટોળાનાં સાથ કહાવે;
રહે દિન વીશ પચીશ લગી તેને માંડવીમાં જન ભોજન પાવે. ૩

કો દરરોજ અતીથી જમાડે છે કોઈ જમાડે છે વિપ્રને લાડુ;
કો દરરોજ કપ્પુતર સુણો તો કો ગડિ ઘાસ નખાવે છે ગાડુ;
કો જન કુતરાને કટકી વલી ભાવતું ઘાસ ચરાવે છે પાડુ;
એમ અનેક તે ધર્મ કરે જન માંડવીનાં તે દિપાવે છે કાંડુ. ૪

નવ રાત્રીઓનાં “ ગરબા ” વિષે.

કવીત મનહર છંદ. ૧૫

માંડવીમાં નોરતાના નવ દીન દેવી તણા,
રાગ રંગ સાથ ઘણી ગરબીઓ ગવાય છે;
જાત જાત તણા વિપ્ર સુસોબીત વસ્ત્રો પહેરી,
લહેરી થઇ રાત્રી સમે સહુ જનો દરખાય છે;
માંડવીની ચારે કોરે છે ઉજ્જસ તેની વક્તી,
હાંડીઓને જુમખોની જ્યોતી ત્યાં જણાય છે;
નોખતનો નાદ સાથ સાદ પુરવા સુખાર્થ,
ગાઈ રહી ગરબીઓના સાદો સુણાય છે. ૧
રાણેશ્વરનાં મંદિરમાં મોટી સૌથી મીનાકારી,
જગદલ જ્યોતી સાથે જોવા જેવી સારી છે;
બેચરાજ માત તણી ખીજ કહું જો બની છે,
માંડવાની સાથે તેમાં જુમકોની જાડી છે;
મોટી છે હવેલી ત્રીચાં મોનાકુવા વાલી વક્તી,
વાંઝાવાલી બાજેહોની તે નથી વિસારી છે;
એમ સહુ રાત્રી સમે નાચવાને કુદવાની,
ગરબી ગરબી એમ સૌ લોકે ઉચારી છે. ૨

નવરાત્રી વિષે.

ગરબી ૧૬

જોયું જોયું શહેર માંડવી સોહામણુરે	લોલ,
સાથે જોયા ભાટ બ્રાહ્મણો ને ચારણોરે	લોલ. ૧
ત્રીચાં નવરાત્રી માના ગરબા રમેરે	લોલ;

માતા અંખીકાજીને આરાધે તે સમેરે	લોલ. ૨
ગાએ ગરળા ઘણા હાથે તાળી પડેરે	લોલ,
રંગે રંગ સૌના મનમાં એ ઉછળેરે	લોલ. ૩
બટા ભાત ભાતની ગરળી ગાએછેરે	લોલ;
તેમાં માણસોની બીડ ભેગી થાય છે રે;	લોલે. ૫
માતા બાચરાનો કુકડો ગરબે રમેરે.	લોલ.
બલી ભાતનાં તે બ્રાહ્મણો લાડુ જમેરે.	લોલ. ૫
પેરી ડોકમાં ગઠે તે દડા જોડોરે;	લોલ;
વળી કાનમાં કલમ ઠેકાણે કેવડોરે.	લોલ. ૬
હીરા સાંકલી હાથે કડાં છે હેમનારે;	લોલ. ૭
તીઆં ગાય છે ઘણાક રાગ પ્રેમનારે.	લોલ. ૭
સાથે રેશમી કીનાર ઘોતી ઝોપતીરે;	લોલ;
સેલા કેડમાં કશીને બાંધ્યા સોળતીરે.	લોલ. ૮
સોભે કેશરી ચંદન ઘણું કપાલ છેરે	લોલ;
વચ્ચે તિલક લાલ કંકુ કે ગુલાલ છેરે.	લોલ. ૯
હાથે તાલીને પગો પડે છે સરખારે;	લોલે;
એવા શોળી જનો નાચતા મેં નીરખ્યારે.	લોલ. ૧૦
લહી પુષ્પ ધુપ અગરનાં દીવા કરેરે;	લોલ;
માતા બાચરાજી પાસ કુદડી ફરેરે.	લોલ. ૧૧
એવી જોવા જોવી હામોહામ જુગતીરે;	લોલે;
અંબા માત તેને આપો તમે મુકતીરે.	લોલ. ૧૨

અશાડી બીજ વિશે. ૧૭

સવૈયા અથવા લાવણી.

અશાડ સુદને બીજ આપણા નવા વરસનો છે દહાડો;
વિક્રમનો છે સંવત આગળીસોને ઉપર છેતાલો.

રેક. ૧

બંદર ઉપર જહાજ ધણા તે પાજ પાસ યૌ સણુગારી;
 ઉપર નીલી પીલી સાથે લાલ ધજા યૌ સૌ ભારી,
 તોફાનાં ત્યાં બહાર કરે બહુ સહુ જોવા જઈએ ચાલો. વિં ૨
 સૌ પેરી શણુગાર હાર ફરવા બહુ આવે નરનારી,
 શ્રીફલ સાથે અનેક વાનાં વળી પાનને સોપારી;
 ચંદ્રાએણુ વ્રત વીધી સહીત જે બ્રામણુ કહે તે સૌ પાલો. વિં ૩
 કોઈ ચડાવે ધજા જઈને કોઈ કલશ લઈને જાએ,
 કોઈ કહે જે બાધા એવી, નવે વરસ પેડી થાએ;
 કોઈ ગોડલો લઈને જાએ કોઈ હાથમાં લેઈ જાલો. વિં ૪
 નગરશેઠને રાગો તણા જે કાગદાર કહીયે તેવા,
 તે સૌ સજ્જન સાથ પધારી બંદરપર આવી રેવા;
 સહુ કોમ વળી નાંના મોટા તે દીવશ કાઠે ચાલો. વિં ૫
 ઈંદ્રરાજની સ્વારી આવી લોક એમ મનમાં જાણે,
 ભૂમિ આદિક સાફ કરીને ઠરી રહે સૌ ઠંડાણે;
 મેગરાજ મન ગમતા સૌને મો માગ્યા મે વરસાવો. વિં ૬
 ચુકુડુ ચુકુડુ ચુકુ ગાજી રહે છે કહે છે જન એવી વાણી,
 ઈંદ્રરાજનું ધનુષ દેખી એ દીવસ નિશ્ચયે પાણી;
 જાણી એવું મેગરાજ મન મુકે નહી દીવસ ઠાલો. વિં ૭
 ભૂમી નીલી કરી આજ મન ઉમંગથી એવું ધારો,
 નવા વરસનો દીવસ જાણી પાણી યૌ સહુને પ્યારો;
 તૃણા ટાળી જમીનની જે ધણા દિવસનો ગોટાળો. વિં ૮
 સુખડીઓ તમે નવી બનાવી શું શું બાતોની કેવી,
 સુતાર આદિક અનેક કસબી કહે અમોને છે લેવી;

શેઠો તેનાં શ્રીમતેને કહે આજ અમને આવો. વી० ૯

સને અદાર નેચારીની સાલ ખ્રીસ્તીની છે તેમાં,

જુઓ જુનની ત્રીશે પુરા વળી દીન કીધા એમાં;

જુજરાની તમે ગણી જુઓ તો ચાર માસ કહે ચાલો. વી० ૧૦

ગાગરીયાં મન ફેડો કાનજી મુખસે દઉંગી ગાલી-રાગ.

કચ્છ પ્રાંતમાં શેઠેર માંડવી વરણુન તેનો ઉચારી—ટેક.

સંવત વિક્રમનો ઝોગણીમો ને વલી ઉપર છેંતાલી કચ્છ. ૧

આશ્વિન ઉત્તમ છે અલગેસો, રૂઢી રાત દીવાલી કચ્છ. ૨

ગુર જગતનો ઝોને ગમશે, તારીખ વીશ ને ચારી કચ્છ. ૩

અકટોંચર છે ઉત્તમ એમાં, કર્તા કહે છે ઉચારી કચ્છ. ૪

ભૂલ ચુક ભરપૂર દશે તે, સૂર કહો ન ઉચારી કચ્છ. ૫

પ્રયત્ન પેહસો આજ અમારો, વાંચન જન વીચારી કચ્છ. ૬

સરસ્વતિ પતી ગતી અકસિત તારી, તુને તમે નરનારી કચ્છ. ૭

થા તત્પર તું જનને અથ, આપ ઉગરવાની ચારી કચ્છ. ૮

દોહરા. ૧૯

માહારાજ ખેંગારનાં, દેશ વિશે પ્રખ્યાત;

વેપાર અર્થે માંડવી, જંદર કાઢી ભાગ. ૧

કચ્છ દેશમાં મુખ્ય એ, સુંદર સોભાવંત;

વરણુન તેનો આ સમે, કીધો ધરી ઉમંગ. ૨

કર્તા કહે કરી જનને, કવીતા કરીને સાર;

અલ્પ મતિથી ઝોચ્યો, મંડનપુર વિસ્તાર. ૩

ભૂલ ચુક છંદ પ્રાસની, વરણુન કરતા ખાસ;

દયા કરો દીન જાણીને, કવીતા કવીનો દાસ. ૪

સમાપ્ત.

એક મિત્ર પાસેથી મળેલી કવિતા,

દાહરો.

કચ્છ તણી સોભા ધણી, કેતાં નાવે પાર;
તોપણ સંક્ષેપે કરી, વર્ણન કરું આવાર. ૧

ભુજંગી છંદ

દીશા પશ્ચિમે દીપતો દેશ એ હો,
નનો સર્વ તેને વળી કચ્છ કે છ.
અતી શ્રેષ્ઠ ભૂમી દિરો છે રસાળી,
નહીં કો સ્થળે એ સમી ભોમ બાળી. ૧

ધણી જાતનાં વૃક્ષ વેગ્રો લતા છે,
કહુ નામ તેનાં મુળે જે છતા છે;
વડો આંખ જાંખુતણા વૃક્ષ દીસે,
વળી પીંપળા પીંપળી છે અતીશે. ૨

ફળે છે સદા કાળ ભારે અદાર,
રતુરાજ જાણે રહે સર્વ કાળ;
ખગો ભાત નાના ધણા તે સ્થળે છે,
મધુરેશ્વરે ગાન સૌ આચરે છે. ૩

શુકો હંશ કોકીલને મોર મેનાં,
ધણા મીટ લાગે સુણી શબ્દ જેનાં;
સરીતા સરો કુપ વાળો ધણા છે,
ચતુરો નરે યુક્તિથી તે ચણ્યા છે. ૪

રહે છે ભર્યા સર્વદા નીર તેમાં,

રાવ કાલુશી સોસ પામે ન જોમાં;
 થવા દેશ રક્ષા અહો નીશ પેરા,
 રહો સિંધુ ચોદેરથી ગાળી ગેરા. ૫
 યથા શક રક્ષા કરે સ્વર્ગ કેરી,
 કરે સિંધુ રક્ષા તદા કચ્છ કેરી;
 કરે રાજ ખેંગાર એ કચ્છ કેરું,
 પ્રજા સર્વને રુખ આપે ધણેરું. ૬
 ચલાવે બધો ધર્મ ન્યામે અખડે,
 વિના વાંક વાત્રા નહીં કાઠ ડડે;
 નહીં ચોર ચાટી નહીં દો જુગારી,
 પ્રજા સર્વ આસે સ્વધર્મો વિચારી. ૭
 યથા પૂર્વજો લાલનાં રાવ કેરા,
 માહા પ્રાક્રમી બુદ્ધીશાલી ધણેરા;
 ગયા એકાદ “શ્રીપુર” કોય કામ,
 અચાબ્યો તીહાં બાદશા રાખી હામ. ૮
 કરી બાદુરી વાઘનો નાશ કીધો,
 પછી પાદશા પાસ શિર્પાવ લીધો;
 ઈનામે મળ્યો આ બધો દેશ તેને.
 પ્રચેતા મહી સેવીઓ પૂર્વ જોને. ૯
 સદા સોભતો સ્વર્ગથી શ્રેષ્ઠ કેવો,
 યવા વાસ માગે પ્રભુ પાસ દેવો;
 વલી ભાગ એ સ્થાનનાં સોલં કીધા,
 કહું નામ તેનાં કરીને પ્રસીધા. ૧૦

હરીગીત છંદ.

એ સ્થાનનાં સણાગાર તાલુકા કર્યા દીશે બધા,

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬
પાવર, મીઆણી, બત્રી, પચ્છમ, ખરીડ, અબડાસો તથા

૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨
પ્રાંચલ, મુડાસો, કંડ, કાંદી, માક, ગરડો. ને વલી,

૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬
વાગડ અને હાલા, બૂવડ, અંજર એવીશી મલી. ૧

સઘળા થયા છે શોભ સોભા એક એક થકી ઘણી,

જાણે જડયા અંગુઠીમાં બહુ ભાતનાં માણુક મણી;

તેમાં બધાથી સરસ શોભા ભાગ એક તણી ભણું,

સાગર કિનારે આવીઓને નામ કાંઠી તે તણું. ૨

છે શેઠેર એક સોદામણું એ ભાગમાં સર્વે થકી,

પામે મુનીવર મોહ દેખી નામ મંડનપુર નકી;

આ ભરતખંડ તણા બધા બંદર વિશે વિખ્યાત છે,

વલી ચીન, અર્ધસ્તાન ને યુરોપમાં પ્રખ્યાત છે. ૩

વેપાર અર્થે વાહાણ આવે સકલ દેશ તણા ઘણા;

મન માનતા લઈ માલ સાથે આવતા બહુવિધ તણા;

એવા મનોહર પુરવિશે કહે વાલજી મુજ વાસ છે;

છે તાત મારો પ્રેમજી વલી અટક મારી વ્યાસ છે. ૪

દિજ જ્ઞાતી ગિરનારા તણી છું યુજરવેદી જાણુજો,

૧ ૨ ૪ ૪
શશિ, ખંડ, મુક્તિ, નિગમ, કેરી શાલ ઉરમાં આણુજો;

તે શાલમાં વર્ણુન ક્યું સુખ કચ્છ દેશ યથા મતી,
કહે વાલજી વીરતારીને વરણુન થવા જેવી ગતી. ૫

દોહરા.

વરણુન કરવા કચ્છની, શોભા તણો વિચાર;
સો વરસો સુધી કરે, શેષ ન પામે પાર. ૧

રાગ રચે સો રાગવી, ગાયન કરે ગવાઈ;
હાર ગડે સો નાર નર, કામની કંઠ શોભાઈ. ૨

વણુકર વણે અમોઢીઆ, લઈ રંગે વળી કોક;
પ્રમ્મપતીના હાંડલા, વિણુ નવ ચાલે લોક. ૩

મોઝી શીવે મોજડી, દરજી દગલા સાર;
કણુખી કણુ પકવે સહુ, ખાએ સરવ સંસાર. ૪

કાગળ કરે તે કાગદી, છાંપે જઈ છાંપાએ;
લખનારો એકજ લખે, જન જન મુખ વંચાએ. ૫

પેહેલા ભાગમાં ચુક.

આ પુસ્તકના પેહેલા ભાગમાં પાને ૧૩ મામાં (એ-
જ રાગ) કીધો છે તે ઠેકાણે (રાગ) “ક્ષતી કલંગ કેમ લે-
સેરે; એ રાગ છે તથા કોઈ કોઈ ઠેકાણે અક્ષર વધુ આદ્યો
દીનમાં આવે છે તો તે વાંચનાર સાહેબો સુધારીને વાંચશે
એવી કર્તા તરફથી નમ્રપૂર્વક વીનંતી કરવામાં આવે છે.

જાહેર ખખર.

આ પુસ્તકનો પેહેલો ભાગ બહાર પડી ચુક્યો છે ને આ બીજા ભાગમાં કચ્છ માંડવી શેહેરનું વર્ણન તરેહવાર ગાયનોમાં સંપૂર્ણ કરી બાહાર પાડ્યો છે વાસ્તે જે સાહેબોને લેવાની ઈચ્છા હોય તેને નીચલે ઠેકાણેથી રોકડી કીમતે મળશે. પેહેલા ભાગની કીમત આનો ૧૫૦ છે.

કચ્છ માંડવીમાં દવે જીવરામ હરીસંકર ખુકસેલર તથા નાગોરી ચાંપસી ખેમરાજ વોરા બખરમાં તથા વોરા તઈ-વબજી મુલા મહમદભાઈ તથા કર્તા પાસેથી રોકડી કીમતે મળશે.

મુંબઈમાં. રા. જધવજી વી. ગોવંદજી ઠેકાણું કોટમાં હોલીયકલામાં રા. ગોકળદાસ તેજપાલના માળામાં ચોથે દાદરે રા. લધા ઠાકરસી રૂપાને લ્યાંથી.

જે સાહેબોને સામટી નકલ ખરીદ કરવી હોય તેને કર્તા પાસેથી ખુલાસો મંગાવવો. કમીશન સાફ મળશે નોટપેટ પત્ર લીધામાં આવશે નહીં.

આ પુસ્તકના રચનારે શ્રીગૌડ બંગાળાના માહારાજ ગોપીચંદ બેલના ગાયન રૂપી આપેરા બાહાર પાડેલા છે જેને જોઈએ તેને કરતા પાસેથી મલશે કીમત આના જે છે. (ટપાલ ખરચ દરેક ત્રણ પુસ્તકોનો આનો અડધો પડશે.)

કર્તા.

ઠા. રણછોડદાસ લીમજી વિસાણી.
કચ્છમાંડવી. } ઠે. બુધ્ધિયાં ઊપર ઠાં વિસા
} દેવાણીના રૂળીઆમાં કરવું.

